

אדוארד דה-בונו

קורט חשיבה

מדריך למורה

ספר שני: ארגון

מכון ברנקו וייס
לטיפוח החשיבה

משרד החינוך, התרבות והספורט
המנהל הפדגוגי
האגף לתכניות לימודים

אדוארד דה-בונו

קורט חשיבה

מזכיר מורה

ספר שני:
קורט חשיבה 2
ארגון

מכון ברנקו וייס
לטיפוח החשיבה

משרד החינוך, התרבות והספורט
המנהל הפדגוגי
האגף לתכניות לימודים

CoRT THINKING
Edward de Bono

Published in Hebrew by the The Branco Weiss Institute for the Development of Thinking
by arrangement with the McQuaig Group Inc.
Copyright © 1992 by the McQuaig Group Inc.
First Published in 1992

Hebrew Rights © 1997 by
The Branco Weiss Institute for the Development of Thinking
P.O.Box 648, Jerusalem 91006

Printed in Israel

אין להעתיק, לשכפל, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע
או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי,
אלקטרוני, אופטי, או מכני (לרבות צילום והקלטה)
ללא אישור בכתב מהמוציא לאור.

תרגום מאנגלית: דליה שרון
עריכה לשונית: אילה ביבר
עיצוב והפקה: דליה שרון
עורך הסדרה: דר' דן שרון

© 1997
כל הזכויות שמורות
למכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה
ת.ד. 648, ירושלים 91006

לוחות והדפסה: צ. בן-צבי - הפקות בע"מ
נדפס בישראל

התוכן

5	מבוא
6	הערת המחבר
7	קווים לשיעור אופייני
	הנחיות בקשר לשיעורים - כיצד לנהל את השיעורים (הנחיות נלוות לכרטיסי העבודה של קורט חשיבה לתלמיד)
8	
9	• זיהוי
12	• ניתוח
16	• השוואה
19	• בחירה
23	• מציאת דרכים אחרות
27	• התחלה
30	• ארגון
33	• מיקוד
36	• גיבוש
39	• סיכום
42	תוצאות ניסויים
52	קורט חשיבה
52	חשיבה כמיומנות
55	חשיבה ותפיסה
55	שיטת הכלים
57	עקרונות הוראת החשיבה

65	תבנית שיעור אופייני
65	משך השיעור
65	הקדמה
65	תרגילים
66	חלק השיעור המוקדש לדיון בתהליך
67	מבחנים
67	מוטי להשתמש במבחן
68	כיצד להשתמש במבחן
71	הערכה
71	ניסוי
71	מתקר

מבוא

נגר מיומן יודע באיזה כלי עבודה להשתמש וכיצד להשתמש בו. באותה הדרך יש להתייחס אל כלי העבודה של **קורט חשיבה**. החושב המיומן יודע באיזה כלי להשתמש וכיצד להשתמש בו. זהו ההיפוך הגמור מהיסתמות קדימה ואחורה על גלי הרגש.

כלי העבודה של **קורט חשיבה** הם פשוטים למדי ובמרבית המקרים גם מאוד ברורים. שיעורי **קורט חשיבה**, על ששת חלקיהם, מספקים מסגרת להפניית תשומת-לב ישירה לתהליכי החשיבה האלה ולתרגולם, עד אשר הם הופכים לכלי שניתן להשתמש בו על-פי הרצון, וליישמו בכל מצב.

יש לשוב ולהדגיש ששימוש רהוט בכלים של **קורט חשיבה** יבוא רק לאחר תרגול חוזר ונשנה. **תשומת-הלב חייבת להיות מוקדשת תמיד לכלי שאותו מתרגלים ולא לתוכן התרגילים**. קיים פיתוי גדול, הן למורה והן לתלמיד, להתעניין בתוכן יותר מאשר בתהליך. חייבים לעמוד בפיתוי זה. זוהי הסיבה לכך ששימוש במקוון של תרגילים שונים במהלך השיעור יהיה יעיל הרבה יותר מאשר דיון ממושך על תרגיל אחד, גם אם תרגיל זה מעורר עניין רב. **מטרת השיעורים היא לפתח מיומנויות חשיבה ישירות** - לא לקיים דיון מעניין על איזשהו נושא.

הנקודה החלשה ביותר בהוראת חשיבה היא בעיה ה"העברה" (transfer). יכול להיות שיתקיים בכיתה דיון יעיל מאוד על נושא מסוים, אבל המיומנויות שהוצגו בדיון לא יועברו לדיון חדש או לנושא אחר. בזאת התנסו שוב ושוב, אלה שניסו ללמד חשיבה. אם תשומת-הלב אינה ממוקדת בתהליך אלא בתוכן הנושא שבו עוסקים - לא מתרחשת העברה. זוהי הסיבה ששיטת **קורט חשיבה** מדגישה את התרגול של "כלי חשיבה". כלי החשיבה של **קורט חשיבה 1** עסקו בהרחבת התפיסה. כלי החשיבה של **קורט חשיבה 2** עוסקים במספר פעולות חשיבה בסיסיות ובארגון לשימוש.

הבנת הכלים היא רק חלק קטן של השיעור. המטרה העיקרית של השיעור היא תרגול הכלים, כך שהתלמיד יוכל להשתמש בכלי המסוים בשטף ובצורה מכוונת כנדרש, בדיוק כמו שהנגר משתמש בכליו.

אין שום דבר אקזוטי בכלי החשיבה המוצגים ב**קורט חשיבה 2**, ומרבית האנשים יטענו שהם משתמשים בכלים אלה במהלך חשיבתם הרגילה. דבר זה כנראה נכון, כי פה ושם, במהלך חשיבתם, הם מנתחים את המצב או עורכים השוואה, אבל זה לא נעשה, בדרך-כלל, בדרך שיטתית. בעל בית יכול להשתמש במסור כאשר מתעורר צורך לעשות זאת, אבל זה שונה מאוד מהשימוש במסור שעושה הנגר.

יש לחזור ולומר שהשיעורים חייבים להיות נמרצים, מהירים, ממוקדים ומכוונים. תחושת ההישג באה מעשיית משהו מכוון ושוטף - בדיוק כמו שהגולשים נהנים מגלישה מיומנת ולא רק מההגעה אל היעד.

אדוארד דה-בוננו

הערת המחבר

ניסיון של שנים רבות עם חומרים אלה לימד אותי, שמורים משתמשים בהנחיות למורה בשתי דרכים שונות: הדרך הראשונה – כמדריך לשיעורים מסוימים; הדרך השנייה – כמבוא לנושא לימוד החשיבה באופן כללי, וכן לשיטה המסוימת הנמצאת בשימוש כאן. רצוי שהמורה יקרא את הפרק "עקרונות הוראת החשיבה" (עמוד 57) לפני שהוא מתחיל בשיעור. מכל מקום, אחרי שחומר הרקע נקרא, הוא הופך להיות פחות חשוב מאשר ההנחיות הממשיות להעברת השיעורים הבודדים. זו הסיבה שהפרק "עקרונות הוראת החשיבה" מופיע בספר אחרי ההוראות להעברת השיעורים.

כסיוע נוסף להוראת השיעורים, המורים מופנים לפרק "קווים לשיעור אופייני" (עמוד 7) שבו מוצגים בעמוד אחד קווים אופייניים לסגנון השיעור.

קווים לשיעור אופייני

אחד

אל תזכירו את נושא השיעור. התחילו בסיפור או בתרגיל המדגים את היבט החשיבה המהווה את נושא השיעור.

שניים

הציגו את הכלי או את נושא השיעור והסבירו בפשטות מה הוא עושה. תוכלו להשתמש בהקדמה שבכרטיס העבודה של התלמיד.

שלוש

בצעו דוגמה שלמה באמצעות הצבת משימה ובקשה לתגובות אישיות מצד התלמידים. חזרו שוב ושוב, לעתים תכופות ככל האפשר, על האיות של הכלי.

ארבע

חלקו את הכיתה לקבוצות בנות 4-6 תלמידים. בחרו תרגיל מתוך כרטיס התלמיד. הקציבו לתרגיל כשלוש דקות או את הזמן המומלץ.

חמש

קבלו משוב מהקבוצות - לדוגמה, על-ידי כך שתקבלו הצעה אחת מכל קבוצה.

שש

חזרו על החשיבה עם תרגיל אחר. תרגלו את שאר התרגילים באותו האופן.

שבע

עברו לדיון בתהליך שהוא בסיס השיעור.

הנחיות בקשר לשיעורים - כיצד לנהל את השיעורים

בעמודים הבאים תמצאו סדרות של הנחיות לשיעורי קורט חשיבה המלוות את כרטיסי העבודה של התלמידים. באופן מעשי, על המורה לעבור על ההנחיות לשיעורים לפני השיעור, ולסמן את התרגילים שבהם הוא עומד להשתמש. במהלך השיעור עצמו, המורה ישתמש בהנחיות לשיעור במקביל לשימוש בכרטיסי העבודה. צילום מוקטן של כרטיסי העבודה מופיע בחוברת זו לצד ההנחיות לשיעור.

הערה בקשר לכוכבית (*)

התרגילים המופיעים לאורך שיעורי החשיבה של קורט חשיבה תוכננו בקפידה כדי שיוכלו לשרת חתך רחב של קבוצות גיל ויכולות. באופן טבעי, אנו דורשים רמה גבוהה יותר של חשיבה מהתלמידים המוכשרים, גם כאשר מדובר באותו תרגיל. חלק מהתרגילים מסומנים בכוכבית (*) כדי לציין שתרגילים אלה מתאימים לתלמידים בוגרים יותר. אין זה אומר שאין להשתמש בהם עם תלמידים צעירים, אך זאת בתנאי שהמורה ישתמש לפני כן בתרגילים האחרים. באותה הדרך, תרגילים שאינם מסומנים בכוכבית יכולים לשמש תלמידים בוגרים ומוכשרים. כפי שכבר צוין, המורים מוזמנים לשנות את התרגילים, לאלתר, ולהתאים אותם לתנאים המקומיים או לאירועים אקטואליים המופיעים בחדשות.